

Primerljiv podvig je konec lanske jeseni v slovenskih gorah uspel invalidu brez nog **Mirku Lebarju**. K svojim dosedanjim športnim, predvsem planinskim uspehom je dodal novega: samo po rokah se je povzpel na vrh Triglava, pri tem podvigu pa sta mu pomagala prijatelja **Miran Cesar** in **Andrej Pušnik**, s katerima je plezal v

navezi, in 15. Letalska brigada Slovenske vojske, ki ga je po vzponu in sestopu pod Kredarico naložila v helikopter in ga odpeljala do Aljaževega doma v Vratih. Nad Vratih je neumorni Savinjec načrtoval skok s padalom, vendar mu je neugoden veter prekrizal načrte.

AVSTRIJCI SNEMAJO FILM O KAMENODOBNEM OZ. BRONASTODOBNEM ČLOVEKU IZ LEDENIKA

ÖTZI GRE V KINO

Po gorskih dolinah in gozdovih med Vrbskim jezerom in slovensko mejo se je od lanskega poletja do jeseni plazila nenavadna pojava, letošnjo pomlad in del poletja pa se bo spet. To je bil dolgolasec v kuštravem kožu-hu, noge je imel povite v kože, v roki je imel lok, čez ramo pa obešeno malho. Divjak je bil Ötzi, mož iz prazgodovine, tisti, katerega mumificirano truplo so pred dobrimi sedmimi leti našli v Alpah. Ali natančneje: ta kuštravec je njegov dvojnik. Znani avstrijski režiser **Kurt Mündl** namreč ob slovensko-avstrijski meji snema dokumentarni film o zadnjih dvanajstih mesecih Ötzijevega življenja. Junaka igra dunajski biolog **Arthur Bürger**, suhljat in molčec tip, ki si je šest mesecev pustil rasti lase in jih ta čas umival samo z vodo, treniral v streljanju z lokom in se naučil prižgati ogenj brez vžigalic ali vžigalnika. Vse to je delal zato, da bi bilo na filmu vse tako, kot je menda v resnici bilo.

Niti arheologi ne morejo rekonstruirati zadnjih mesecev Ötzijevega življenja, zato je Mündl zapolnil znanstvene vrzeli s predvidevanji. Ötzi je nosil kapo iz medvedje kože, to je dejstvo – torej je moral uloviti medveda, kar pa je domneva. In tako filmski divjak s puščico ustrelil medveda, s kopjem lovil postrvi v potoku in z dimom odganjal čebele iz čebelnjaka, da se lahko posladka z medom.

Od kod so pravzaprav prišli praljudje, ki so naselili dokaj neprimerne predele pod Alpami? Arheologi zdaj vedo, da so na območjih sedanje Grčije, Bolgarije in Romunije lovci in zbiralci že postali živinorejci in kmetovalci, medtem ko je drugje v Evropi še trajala kamena doba. Pred 7550 leti naj bi po dosedanjih arheoloških odkritjih ob Bosporju prišlo do vesoljnega potopa, ko naj bi v 500-kilometerskem pasu voda pridrla od vsepovsod, po pobočjih najbližjih gora naj bi drvelo komaj predstavljivih 50 milijard kubikov vode na dan, kar ustreza 200 Niagarskim slapovom, in odtekalo v 150 metrov nižje ležeče sladkovodno jezero, ki je zdaj slano Črno morje. Tisoče ljudi je zbežalo na višja območja in na koncu tega neurja je iz tihega sladkovodnega jezera nastalo 100.000 kvadratnih kilometrov veliko morje.

Ta vesoljni potop, ki se je začel s taljenjem ledu na severni polobli, je ogromno beguncev, verjetno je šlo za tisoče ljudi, ki so izgubili rodovitno zemljo, nagnal ob Donavi proti zahodu vse do srednje Evrope. S seboj so

Filmski človek iz kamene dobe

prinesli znanje o obdelovanju zemlje, ovce in kože ter prispevali k razvoju.

To ni domneva, to je dejstvo: ko je innsbruški botanik **Klaus Öggel** tista leta, ko je bil »človek iz ledenika« še v Innsbrucku, pregledoval vsebino želodca moža z Hauslabjocha, imenovanega Ötzi, je strokovna javnost ostmela, kajti popotnik v visokem pogorju je ob koncu kamene dobe v srednji Evropi očitno jedel kruh iz nekakšnega steptanega enozrničnega žita. Enozrnica pa po Ögglovem zatrjevanju izvira iz Male Azije in je bila poleg ječmena najpomembnejša žitarica med vesoljnim potopom pregnanih kmetovalcev na črnomorski obali.

Režiser Mündl je priučen tropski ekolog, ki po svojih dokumentarjih o muhah, skorpionih, metuljih in drugih prebivalcih pragozda slovi po vsem svetu. Zdaj ga skrbi 161

Po najdeni opremi sedeč je bil Ōtzi takole oblečen, ko se je znašel v visokih gorah, kjer ga je ledenik ohranil današnji civilizaciji.

le to, da njegov film o človeku iz kamene dobe ne bi bil preveč podoben Disneyevemu kiču.

V tem filmu se mora vse ujemati: od umazanih in zlomljenih nohtov na nogah do tetoviranja na hrbtenici. Če se zdi režiserju igralčeva glava preveč čista, takoj pre-

kine snemanje in prosi za malo blata iz lonca, ki je sestavni del rekvizitov snemanja. Tudi obleka ni kar tako. Kože zanjo so prispevale koze in jelen, sešite so ročno iz obdelanih kit, lok je narejen iz lesa tise, konice puščic so po načinu iz kamene dobe oblikovane iz posebno trde trave in utrjene z brezovo smolo. Samo junakovo rojstno vas je režiser premaknil nekoliko na Koroško. V okolici Borovelj je dal postaviti kočje iz slame in blata.

Pri arheologih se je režiser pozanimal, kakšen je bil človek tistega obdobja: majhen, žilav, temne polti, dolgotas, z visokimi ličnicami. Dvanajst takih moških, žensk in otrok od lanske pozne pomladi sledi Ōtziju na lovu, z njim čuva pračrede, opazuje bizone in se igra z udomačenimi volčjimi mladiči. Med praznovanji se moški omamljajo s pivom iz mušnic, dokler se ne bo Ōtzi po preživetem idiličnem letu na zelenih travnikih in po sporu s člani plemena s strtim rebrom zatekel v gore, kjer bo umrl.

Letošnjo jesen naj bi bil dokumentarec *The Living World of Ōtzi* gotov. Vendar si lahko tisti, ki ne morejo tako dolgo čakati, Ōtzijevo originalno truplo ogledajo v muzeju v Bolzanu (Boznu), kjer je pred krsto iz pleksi stekla že od marca neprekinjena vrsta.

V kronologiji pračloveka pa se pojavljata tudi imeni hišniškega para, **Erike** in **Helmuta Simona** iz Nürnberga, ki sta 19. septembra 1991 med planinsko turo po tamkajšnjih gorah odkrila truplo, potem ko ga je kratek čas pred tem »izpljunil«
ledenik Ōtztalskih Alp. Na svoj del dobička in na slavo potrpežljivo čakata že več kot sedem let. Južnotirolsko vlado sta že nekajkrat opozorila, kaj jima po zakonu pripada. Ponudili so jima deset milijonov lir (kar je 10.000 mark) pod pogojem, da se odredeta vsem drugim zahtevam. Tega pa zakonca nočeta storiti. Približno se zavedata, koliko je Ōtzi vreden: »Ali bi mu sicer postavili muzej za 17 milijonov mark?«

Prepovedan lov na jetija

Kitajska je razglasila, da nasprotuje turističnemu lovu na jetija, legendarnega snežnega človeka, ki naj bi blodil nekje po podhimalajskem gorovju in še kje. Kot pravi zoolog **Feng Zouquin** iz kitajske akademije znanosti, je že takšna ideja napačna in nezdružljiva z nujno ohraniti okolje. Tamkajšnji lokalni podjetniki so namreč premišljevali, da bi lahko kar lepe denarje zaslužili z organiziranjem lova na jetija. Upravitelji naravnega rezervata Shenongja v osrednji provinci Hubei, kjer so menda večkrat videli Veliko nogo, so namreč predlagali, da bi izdali kakšnih 10.000 turističnih dovoljenj in razpisali nagrado pol milijona juanov, kar je približno 60.000 ameriških dolarjev, za tistega, ki bi ujel jetija.

Državna gozdna uprava pa odločno nasprotuje turističnim safarijem, ker da počitniški direndaj nima

nič skupnega z znanstvenimi odpravami, ki jih vodijo strokovnjaki. Sploh pa je pekinška vlada lanskega decembra »za vselej«
končala več let trajajoči konflikt v kitajskem znanstvenem svetu med tistimi, ki trdijo, da jeti obstaja, in onimi, ki to zanikajo. Odločila je »enkrat za vselej«, da jetija ni, da znanstveniki nikoli niso potrdili njegovega obstoja in da najdena lobanja in pramen las nista dovolj trden dokaz. V Shenongjo so namreč pred tem sporočilom poslali več znanstvenih odprav in zbrali opazovanja kmetov o tem domnevnem dvometrašu. Pred kratkim so našli 40-centimetrške stopinje in gosto rdečo grivo, kakršne nima nobena znana žival.

Pravzaprav nasprotno ni nič čudnega, da zagovorniki jetija niso prepričani, da ga ni. Kot pravi antropolog **Zhou Gouxing**, sicer ni mogoče verjeti kar 95 odstotkom poročil o obstoju divjega moža, vendar je preostalih pet odstotkov dovolj, da se bodo znanstveniki še naprej ukvarjali z njim.